Lucas en Marcus hebben geteerd uit de zelfde waarheid van de heilige Drievuldigheid, als Athanasius en Augustinus, maar de formule van de Athanasiaansche belijdenis is eerst daarna uit den strijd die in het leven der kerk met Arius en andere ketters gevoerd werd, opgekomen. Noch Lucas noch Marcus zou ze zóó hebben *kunnen* formuleeren.

Als tweede voorbeeld van onze valsche redeneering doet op blz. 112 dienst de disputatie die we met Ds. Bos van Bedum voerden over Gen. 6:7 en 8:21, 22.

In dit dispuut hielden we staande, dat uitdrukkingen als »alle menschen", »alle vleesch" enz., ook in de Schrift vaak een beperkte, betrekkelijke beteekenis hadden, en niet noodwendig behoefden verstaan te worden in *volstrekten* zin.

Dit nu is onze geachte opponent met ons eens.

Maar als we nu ten bewijze hiervoor ons op een reeks Schriftuurplaatsen beroepen, betwist hij ons het recht om ons o. a. te beroepen op 1 Joh. 2:2 en 2 Petr. 3:9. Daar toch, zoo zegt hij, is de beteekenis van »de geheele wereld" en van »alle mensch" juist absoluut.

Bij wien schuilt hier nu de logische fout?

Bij elk dispuut behoort ge, om logisch te oordeelen, u af te vragen: *Met wien* werd gedisputeerd?

In casu met Ds. Bos.

Derhalve mocht de *Heraut* zich hier beroepen op al die Schriftplaatsen, waarvan Ds. Bos erkende, dat ze *niet* absoluut waren te verstaan. Staat het nu vast dat Ds. Bos, met ons, 1 Joh. 2:2 en 2 Petr. 3:9 *niet* in absoluten zin verstaat, dan bezaten we logisch immers het meest onbetwistbaar recht, om ons *tegenover hem* ook op deze plaatsen te beroepen.

We zouden dit *niet* hebben mogen doen in een dispuut met den heer Thompson, althans niet zonder nadere adstructie, overmits we weten konden, dat deze Theoloog de geciteerde plaatsen *wel* in absoluten zin opvat. Maar tegenover Ds. Bos, die over de uitlegging dezer plaats niet anders denkt dan wij, gold ons beroep als concludent.

De logische fout lag dus niet bij ons, dat wij een ongeoorloofd bewijs tegenover Ds. Bos aanvoerden, maar schuilt, zoo we ons niet vergissen, bij den heer Thompson zelven, die het *ad quem* over het hoofd zag.

Een laatste opmerking van den heer Thompson, geldt onze positie tegenover »Rome."

Hij beeldt zich namelijk in, dat onze diepste strijd tegen zijn kerk gaat, en dat we bij dien strijd geleid worden, niet door *haat*, maar door *vreeze*.

Toch gelooven wij, dat Kuyper in zijn strijd tegen de Kerk door een geheel ander gevoel beheerscht wordt dan Groen. Een gevoel n.l. van vrees, bange vrees voor de toenemende macht van »Rome", een gevoel, dat hij wel met voorzichtigheid poogt te verbergen, maar dat niettemin uit vele zijner daden en woorden duidelijk spreekt. Hij ontmoet de Kerk gedurig op zijn weg. Hij ziet dat machtig organisme, dat heel de wereld omvat, en dat niets van zijne kracht inboet of aan invloed verliest, naarmate het verder ingrijpt in de volkeren. Hij ziet, hoe de Kerk niets verwacht van deze aarde, maar in het eind louter steunt op de hulp van Boven.

Kuyper doet evenzoo.

Hij stelt zich en zijne zaak ten slotte geheel afhankelijk van een Souvereinen God, die den wil der koningen geleidt als waterbeken. Maar de Kerk ziet hij ieder uur triumfen vieren, hij integendeel staat tegenover de aanmatigingen dezer eeuw als een »machteloozе". De volkeren, die zich losscheuren van het Protestantisme, verdwalen voor een groot gedeelte naar het ongeloof, een ander deel gaat in de oude Kerk rust zoeken voor het heen en weer geslingerd gemoed.

Die machteloosheid prikkelt hem tot angstige vrees, en in dat bange gevoel roept hij nu de zijnen toe: »Ge moet niet scherp tegen Rome zijn. Ge moet niet op Rome schimpen. Spiegelt u aan het voorbeeld, dat Rome u geeft. Laat u door Rome beschamen, dan zult ge verder komen."

Hier schiet metterdaad de psychologische diagnose ganschelijk te kort.

Vreeze voor Rome is ons ten eenemale vreemd.

We *zouden* die ongetwijfeld kennen, als we uitsluitend het oog gevestigd hielden op de methodische, concentrische restauratie, waartoe de Roomsche kerk op allerlei terrein de laatste halve eeuw gekomen is.

Maar die vreeze kan niet in ons sluipen, als we rekenen met het feit, dat de aanwas in bevolking en politieke machtsbeteekenis van de Protestantsche en Grieksche staten eenerzijds, en die van de Roomsche staten anderzijds, zoo in Europa als in Amerika, er onverbiddelijk toe leiden moet, om én proportioneel én absoluut de wereldbeteekenis van de Roomsche hiërarchie te doen dalen.

Dit feit is zoo notoir, dat wie de ontwikkeling der wereldhistorie nagaat, geen vrees voor hiërarchische oppermacht van Romes zijde meer *kan* voelen opkomen. Een feit daarom nog te éclatanter, omdat zelfs in de specifiek Roomsche landen het staatsbeleid niet meer naar de beginselen van Filips en Alva, maar, zij het ook met zekere beperkingen, naar de grondstellingen van Willem den Zwijger wordt gevoerd.

Het *tolerari posse* van de gewetensvrijheid in specifiek Roomsche staten houdt een veelzeggende bekentenis van machteloosheid in.

En waar aldus voor *vreeze* ten aanzien van Rome geen sprake is, verheugen we ons veeleer in tweeërlei. -

Vooreerst in den steun dien Rome, in den strijd met het Atheïsme en Materialisme, aan de Christelijke belijdenis biedt. Ook ten onzent ware zonder dien steun aan een Schoolwet, als de minister Mackay ons schonk, van verre niet te denken geweest.

En ten tweede, wijst de methode, waarlangs de Roomsche kerk tot restauratie kwam, ook ons Calvinisten den weg, om tot nieuwe vastheid van formatie en tot het voeren van een methodischen strijd, te geraken.

In verband hiermede ten slotte nog een enkel woord over de opmerking van den heer Thompson, dat de *Heraut* steeds leeraart, alsof mannen als Thomas en Bellarminus de z.i. fatalistische voorstelling van de Predestinatie niet reeds voorlang weêrlegd hadden.

Doch hoor hem in zijn eigen woord. Hem zelf te lezen is altoos genieten.

Hij, die in de kolommen van zijn *Heraut* zoo gaarne prijkt met den naam van Roomsche theologanten, heeft hij ooit er aan gedacht, om de leer van de ware praedestinatie en den vrijen wil aan zijn volk voor te stellen of te weerleggen, zooals die verspreid ligt in de *Summa Theologica*, een boek, waarin de glans der waarheid toch zeker niet met nevelen omhuld wordt en de scherpzinnigheid van Kuyper te gast kan gaan, zooals in geen boek ter wereld? Allerminst bevreesd als hij is voor oude folianten, heeft hij ooit één ernstige poging gewaagd om het reuzenwerk van Kard. Bellarminus *De controversiis christianae fidei* met onbevangen geest te bestudeeren en de klaarheid van dit werk onder de oogen zijner lezers te brengen?

Geen enkel nummer van *De Heraut* bewijst het.

Prof. Pierson heeft in zijne eerste *Studiën over Kalvijn* aangetoond, dat de Hervormer de *Summa* van den Engelachtigen Leeraar niet had gelezen, toen hij zijne eigene *Institutiones* schreef, en uit Calvijn's *Commentaar* blijkt duidelijk genoeg, dat de *Commentaria* van den H. Thomas hem evenzeer onbekend zijn gebleven.

Geheel anders staat het met Dr. Kuyper. Hij kent den grooten Aquiner, en hij zoekt het waarlijk niet voor de gemeente te verbergen, dat hij in St. Thomas evengoed thuis wil heeten als de besten onder ons. Kuyper is daarenboven een zoon der 19e eeuw, een tijdsgewricht, dat bovenal zich beroemt op wetenschappelijk onderzoek. De gave der critiek ontbreekt ook hem niet. De helderziendheid van den doctor, de arendsblik van zijn geest zal den lezer menigmaal verrassen. Met reden hadden wij dus mogen verwachten, dat zijne onderzoekingen duidelijken invloed zouden hebben op het voorstellen zijner leer. Zelfs de schijn er van is niet te bespeuren. Waar hij een poging doet om ook maar in de verte een katholieken theoloog terecht te wijzen, daar komt men in de verzoeking aan de eerlijkheid dier poging te twijfelen. Calvinistische bekrompenheid heeft hem te zeer in den weg gestaan en de vrees voor het licht der katholieke waarheid zal hem het Roomsche boek weder hebben doen sluiten met een slot van zeven zegelen.

Deze opmerking nu zou doel treffen, indien er van Calvinistische zijde op de voorstelling van Thomas en van Bellarminus (die voor ons intusschen *niet* op één lijn staan) nog nimmer repliek ware geleverd.

Maar wie weet, gelijk dit ook aan den heer Thompson niet onbekend kan zijn, dat er geen draad en geen vezel in deze voorstellingen is, waarop niet keer na keer van Calvinistische zijde de meest nauwkeurige critiek geleverd is, kan toch moeilijk den eisch stellen, dat een blad als de *Heraut*, dat zich wel wacht om negatief in polemiek te verloopen, maar zich integendeel den zeer thetischen eisch gesteld heeft, om het Calvinisme weer ingang te doen vinden, niet nogmaals die aloude polemiek hernieuwt.

Polemiek om het wapengekletter bekoort ons niet. Polemiek uit strijdlust is den Christen onwaardig. En alleen dan heeft polemiek recht van bestaan, en draagt ze een ernstig karakter, als ze leiden kan tot het *overtuigen* en *winnen* van hem met wien ge polemiseert.

Juist dit echter is tegenover den Roomschen wederpartijder afgesneden.

Op geen punt *kan* hij toegeven, tenzij hij het *geheel* toegeeft; en dat geheel rust ook bij hem niet op logische redeneering, maar op een mystieken grondslag, die door geen tegenbetoog ook maar geraakt wordt.

In detail-polemiek zouden we anders soms wel lust hebben. Zoo b. v. als de heer Thompson zegt, dat Calvijn weinig meer dan de eerste beginselen van het Hebreeuwsch zou gekend hebben, en een enkele verwijzing naar Prof. Baumgartners studie over Calvijn [1]) als kenner der Hebreeuwsche taal, hem reeds uit het veld zou slaan.

Maar ook hiervan zien we af.

Studiën als van Von Kampschulte en Cornelius toonen genoegzaam, dat ook in het oog van Roomsche onderzoekers Calvijn groot kan zijn.

[1]) Art. J. Baumgartner, *Calvin Hébraisant*, Paris 1889. Hij zegt p. 61: L'étude détaillée à laquelle nous nous sommes livrés nous a convaincu *de la pleine suffisance de connaissances hébraïques de Calvin.*

Diaconieën.

Nogmaals herinneren we aan onze Diaconieën, dat het hoog tijd is om een *Diaken voor de kiezerslijst* aan te wijzen.

De Deputaten voor de betrekking met de Hooge Overheid wezen reeds op de noodzakelijkheid hiervan, en ook ons blad drong meer dan eens op dezen maatregel aan.

Toch komt ons ter oore, dat er nog altoos Diaconieën zijn, die verzuimden zulk een Diaken te benoemen.

Laat dezulken alsnog handelen, eer het te laat is.

Men behoeft niets te doen, dan een der Diakenen voor de kiezerslijst aan te wijzen, en van deze benoeming aan den Burgemeester kennis te geven.

Is dit geschied, dan is deze Diaken de voor de wet alleen verantwoordelijke persoon, en ontgaat men het groote gevaar, dat, bij mogelijke moeite, *alle* Diakenen, hoofd voor hoofd, strafrechtelijk zouden worden aangesproken.

Ook de Besturen van anderen instellingen van weldadigheid, die op de lijst voorkomen, mogen dit ter harte nemen.

Voor hen geldt namelijk geheel hetzelfde, en ook zij kunnen door dezen uiterst eenvoudigen maatregel alle gevaar afwenden.

Hoe men verder bij het geven van de gevraagde inlichtingen te handelen hebbe, bespreken we een volgend maal.

Thans dient alleen gezorgd, dat er één Diaken of één Bestuurslid in zake de kiezerslijst bij den Burgemeester zij aangegeven.

Maar dit dringt dan ook.

Het duldt geen langer uitstel.

Kerspel of Wijk?

VII.

Nemen we thans het kerspelstelsel.

Ge kreegt dan in de groote steden, met meerdere kerkgebouwen, dezen toestand, dat de *verdeeling van den arbeid*, die nu alleen voor ouderlingen en diakenen, en voor de predikanten slechts in zake huisbezoek bestaat, algemeene regel werd.

De gemeente zou dan ingedeeld worden in zooveel deelen als er kerkgebouwen zijn. Aan allen die in dit deel der stad woonden, zouden in het kerkgebouw van dat stadsgedeelte, desnoods bij loting, voor hen en hun gezin de noodige plaatsen worden aangewezen. Men zou, om alle bevoorrechting uit te sluiten, deze loting telken jare hernieuwen kunnen, opdat beurtelings elke familie kans had op de betere plaatsen. Men zou er op rekenen, dat elke familie des morgens en des avonds deze plaats zou innemen. En voor elk dezer kerkgebouwen zou, naar vooraf gaande indeeling, een vaste Dienaar des Woords zijn aangewezen.

Het kon ook een tweetal Dienaren zijn, indien men per kerkgebouw ongeveer 5 à 6000 zielen rekent, en acht aan elk Dienaar niet meer dan hoogstens 3000 zielen, d. i. 600 gezinnen ter geestelijke verzorging te kunnen toevertrouwen.

Die beide Dienaren zouden dan bij beurte prediken, maar in den regel althans altoos in hetzelfde kerkgebouw.

Alzoo zou men in de steden ongeveer denzelfden toestand krijgen, die overal elders in onze gemeenten bestaat, die slechts één kerkgebouw, en niet meer dan twee leeraars hebben.

Het zou niets vreemds, niets ongewoons zijn.

Veeleer zou wat nu regel is in ruim 600 kerken, regel in *alle* kerken worden, en de uitzondering, die thans voor enkele steden bestaat, zou komen te vervallen.

Slechts in één opzicht heeft men ten deze wel eens verschillend geoordeeld.

Als men een gemeente, zeg van 30.000 zielen, in vijf kerspelen indeelt, kan men dit op tweeërlei wijs doen.

Men kan óf zeggen: »Ik deel u in naar uw woonplaats", of wel: »Ik deel u in naar ge zelf kiest".

Het eerste is duidelijk en vereischt geen nadere toelichting.

Met het tweede bedoelt men, dat ieder gezinshoofd zou worden uitgenoodigd zelf te verklaren, bij welke van de vijf of zes kerspelen hij wenschte ingedeeld te worden. Gevolg waarvan zijn zou, dat bij elk kerspel leden zouden hooren uit alle deelen der stad; en niet gelijk in het eerste stelsel, alleen dezulken die om en bij de kerk woonden.

Zonder hierin nu vooralsnog een beslissende uitspraak te doen, willen we toch wel zeggen, dat het tweede stelsel o. i. tot groote inconvenientiën zou leiden.

De leden zouden voor een aanmerkelijk deel op zeer grooten afstand van kerk en predikant wonen.

De predikant zou voor zijn huisbezoek heel de stad moeten doorkruisen, en voor het krankenbezoek van het één einde der stad tot het andere worden geroepen.

De eenheid tusschen de Diaconale indeeling en de indeeling der ouderlingen in verband met de kerspelindeeling zou geheel te loor gaan.

In het één kerspel zou men maar matigjes leden krijgen, terwijl voor het andere kerspel zich veel te veel leden zouden aangeven. En ieder zou bij den meest gevierden prediker willen zijn.

Geeft ge vrijheid van keuze, dan kunt ge moeilijk de vrijheid benemen, om te veranderen. Gedurig zou dientengevolge een deel der gemeente zich laten overschrijven van kerspel naar kerspel. Dit zou de veerkracht van het herderlijk werk, en niet het minst de kracht van de tucht breken.

Het groote voordeel dat een predikant alleengs heel zijn kerspel persoonlijk en terdege leert kennen, zou verloren gaan.

Als er in zeker kerspel een nieuw jeugdig predikant met veel spreektalent kwam, zou het kerspel waarin hij preekte overvoerd worden, en de andere kerspelen zouden voor zeker deel verlaten worden.

En wat het ergste is, de gemeente zou zich alzoo indeelen naar Cephas, Paulus en Apollos.

Wie van de Cephas-richting was zou zich voegen bij het kerspel waar een Cephas-prediker stond. En zoo voorts.

Bij vertrek of sterfgeval zou de kerkeraad dan voor een gewezen Cephas een nieuwen Cephas in de plaats moeten beroepen.

Zoo zou men de kerk deelen.

Er zouden zoovele richtingen komen als er kerspelen waren. Stelselmatig zou de verdeeldheid gevoed worden. En weer zou men in plaats van de kerk met haar één belijdenis en haar één dienst, een samenstel van predikantenkringetjes krijgen.

We twijfelen daarom zeer, of dit stelsel ooit zal verkozen worden, en of het, werd het verkozen, ooit zou stand houden.

De kerk moet zooveel doenlijk zorgen, dat ze in geen enkel kerspel anders dan werkelijk goede en degelijke Dienaren des Woords plaatst; naar gelang haar stadsgedeelten door eenvoudige of door meer ontwikkelde leden bewoond worden, kan ze zorgen, dat er een populair of wel een keuriger prediker optreedt; ook moet ze door het toezicht der ouderlingen en door gestadig gebed zorg dragen, dat de prediking niet achteruitgaat, deugdelijk voorbereid en voedend van gehalte zij.

Maar wordt hiervoor gewaakt, dan schijnt het 't beste om de leden der gemeente naar hun woonplaats in te deelen.

Alleen zoo toch is gelijke verdeeling over de verschillende kerkgebouwen mogelijk. Alleen zoo is vastheid en duurzaamheid van indeeling te verkrijgen. Alleen zoo kan tusschen predikant en gemeentelid een gestadige omgang bestaan. En alleen op die wijs is de eenheid der kerk tegenover de splijtzwam van het onderscheidene talent der predikers in veiligheid te stellen.

De groote moeilijkheid is maar om de eerste maal de vereischte indeeling tot stand te brengen.

Thans is elk lid der gemeente meer of min aan dezen of genen prediker gehecht. Dien volgt hij. Die is hem lief geworden. Die is hem tot zegen.

Deel nu in, maar zoo dat in zijn kerspel een ander komt, dan wekt ge weerzin, en lokt verzet uit, en dwang baat hier natuurlijk niets.

Indeeling over de onderscheidene kerspelen van reeds aanwezige predikanten achten we dan ook een onbegonnen en onmogelijk werk, dat nooit slagen zou.

En daarom is er o. i maar één weg, om bewandeld te worden en die is, dat bij eventueele vacature, de nieuw te beroepen predikant beroepen worde, niet voor het rondpreeken, maar om zijn dienst te vervullen in één vast kerkgebouw, en dat men alsdan bij dat één kerkgebouw alvast de indeeling van de leden invoere.

Zoo kon men bij een tweede vacature dan voortgaan.

En op die wijs zou men er wel langer over doen, maar dan ook op veiliger manier ten slotte het einddoel bereiken.

Voor Kootwijks Scholen.

Ingekomen bij Ds. Houtzagers: Van Mej. C. Mojet te Delft *f* 5.

Dringend verzoeken wij onze vrienden, ook nog eens te willen gedenken aan onze volksbibliotheek.

Uit de Pers.

In de *Bazuin* geeft Ds. Gispen een goed artikel over de quaestie van Oud-Beierland.

Na het Gereformeerde standpunt uit Schrift en Belijdenis te hebben omschreven, gaat hij aldus voort:

Maar in de kringen, waar het gebod des Heeren niet wordt geëerbiedigd en aan het gezag van Gods Woord niet wordt geloofd, beschouwt men de zaak ganschanders. Men brengt, in zijn voorstelling, de kerk van Christus in de rij der menschelijke instellingen, en den kerkeraad in die der »besturen" en vraagt: welke zijn de bevoegdheden van een bestuur en van wie ontvangt het bestuur zijn bevoegdheden?

Die vraag wordt dan beantwoord uit de reglementen of statuten van zulk een »zedelijk lichaam" of, bij ontstentenis van deze, uit de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek.

Volgens onze Belijdenis heeft een kerkeraad zijn bevoegdheid eenig en alleen van den Koning der kerk, en is door den Koning aan de kerk of de gemeente opgedragen de mannen zelf te kiezen, die, in naam des Konings, het opzienersambt in de gemeente zullen bekleeden. Wie eenmaal alzoo wettiglijk van de gemeente geroepen is, wordt geacht van God zelf geroepen te zijn, en heeft van de gemeente geen enkele bevoegdheid ontvangen, dan deze eene, om in het ambt op te treden, waaraan de Heere zelf, en niet de gemeente, bevoegdheden verbonden heeft.

Krachtens deze grondgedachten lijdt het geen twijfel, of de kerkeraad van Oud-Beierland was volkomen *bevoegd*, om uit het kerkverband te treden, en de gemeente daaruit te leiden, zoodra hij bewijzen kon, dat dit kerkverband *valsch* en tegen Gods Woord was, en hij dus, om de kudde voor verderf en ondergang te bewaren, naar de roeping, hem van den Heere gegeven, de gemeente van de onheilige banden loomaken moest. Dit is zoo sterk, dat we, in onze Belijdenis het uitspreken, dat niet alleen een kerkeraad, maar elk geloovige, desnoods alleen en voor zijn eigen persoon, dit doen moet, ook al ware het, dat de dood of eenige lichamelijke straf daaraan hing.

De burgerlijke rechter rekent echter met alle deze dingen niet. Het zijn voor hem ideale bevoegdheden en ideale rechten, waar voor hem geen houvast aan is. Hij moet de dingen in een zichtbaren vorm, in een wettelijken vorm voor zich hebben, om ze te beoordeelen en te oordeelen.

Zulkeen vorm is het kerkverband en de regelen, waarnaar het eigendomsrecht en beheersrecht, naar de bestaande burgerlijke wet of naar een eigen reglement, geregeld is.

Zoodra wij van »kerkverband" spreken, denken we aan »binden", aan »band". Denk b.v. aan den »huwelijksband". Dezen band aanvaardt men vrijwillig. Maar heeft men dien eenmaal aanvaard, dan zit men er ook aan vast en kan men niet zoo maar »uittreden." En wie alzoo eenmaal de Dordsche Kerkenordening aanvaard heeft, zal ook uit die kerkenorde zijn bevoegdheid om het kerkverband te verbreken, moeten bewijzen.

Van het kerkverband, zooals het onder ons bestaat, zegt de Kerkenorde, Art. 29: Vierderlei samenkomsten zullen onder ons gehouden worden, nl. de Kerkeraad, de Classicale vergadering, de Particuliere Synode en de Generale of Nationale.

Deze vergaderingen of samenkomsten staan met elkander in »verband." En wel zoo, dat zij over elkander wat »te zeggen" hebben. Volgens art. 36 bestaat het verband hierin: »'t Zelide zeggen heeft de Classis over den Kerkeraad, 't welk de Particuliere Synode heeft over de Classe, en de Generale Synode over de Particuliere."

De bevoegdheid nu van den kerkeraad wordt in de Kerkenordening niet omschreven, maar in het formulier van Bevestiging van Ouderlingen en Diakenen en in art. 30, 31 der Belijdenis. Alleen wordt in de Kerkenordening gezegd, en toegepast op alle vier de samenkomsten, dat *hetgeen met de meeste stemmen goedgevonden is, zal vast en bondig gehouden worden, 't en zij dat't bewezen worde tegen het Woord Gods of tegen de artikelen in deze Generale Synode besloten, zoolang als dezelve door geen ander Generale Synode veranderd zijn.*" Art. 31. Dat moet dus door een kerkeraad, die zich niet aan de besluiten der meerdere vergaderingen onderwerpt, bewezen worden.

Tegen dit art. heeft de kerkeraad van O. B. zeer zeker gezondigd, en in zooverre achten we ook het vonnis van den Dordschen rechter juist.

Maar naardien wij het vonnis zelf niet kennen, kunnen we dit punt dus niet beoordeelen, dan onder voorbehoud.

We vermoeden echter, dat de overweging van de niet-bevoegdheid des kerkeraads op andere gronden rust, en wel op gronden, die ontleend zijn aan het Burgerlijk Wetboek.

De uittredenen uit eenig kerkverband toch komen dadelijk in aanraking met de kerkelijke goederenquaestie.

Treden zij uit met achterlating van de stoffelijke goederen, dan is er natuurlijk niets te doen. Het Nieuw-Testamentisch beginsel van gewetensvrijheid is ver genoeg doorgedrongen, om vrijheid van belijdenis en kerkinrichting te verzekeren. Maar roodra daarbij de stoffelijke goederen in het spel komen, treedt de rechter op en beoordeelt de dingen niet naar *kerkelijke rechten*, maar naar de voorschriften van het Burgerlijk Wetboek.

En nu heeft de ondervinding van de laatste jaren overvloedig geleerd, dat de uittredenden het moeten verliezen, zoo zij nalaten de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek te behartigen.

Maar de kerken zelve hebben de bevoegdheid, de zaak van de kerkelijke goederen bij eigen reglement te regelen.

Komen er dan conflicten, dan oordeelt de rechter naar het eigen reglement der kerken.

En het is juist die regeling, die de kerken niet aandurven of aanwillen.

De vroeger genoemde »Christelijke Gereformeerden" hebben ongeveer twintig jaar aan zulk een reglement gewerkt. Ze hebben van de voornaamste rechtsgeleerden adviezen ingewonnen, de zaak besproken met onderscheidene Ministers van Justitie, en het slot is geweest, dat er van het ding niets is terecht gekomen, en het, na twintig jaren tobbens, is — ingetrokken.

Het zwaartepunt zit altijd in quaesties, als nu te Oud-Beierland opgekomen zijn.

Elke gemeente is eigenares harer goederen, daarover zijn allen het eens.

Maar is zij dat nu, en blijft zij dat nu, onder alle omstandigheden, ook bij verbreking van het kerkverband, ook bij scheuringen, wie is dan de gemeente, die eigenares blijft enz. enz. enz.

In den tijd der reformatie, toen de plaatselijke kerken in grooten getale uit het Pauselijk kerkverband traden, besliste de politieke macht in het voordeel der uittredenden.

Maar in onzen tijd beslist de rechterlijke macht. De rechtsbevoegdheid der plaatselijke kerken wordt nu beoordeeld naar de thans geldende wetten, met name naar de voorschriften die gelden voor de zedelijke lichamen.

Dat keuren wij niet in allen deele goed, maar het is niet anders, en ook in dezen geldt het woord: alle ziele zij den machten over haar gesteld onderworpen.

Vraagt gij nu, welken indruk het vonnis van den Dordschen rechter in onze kringen gemaakt heeft, dan is het antwoord: een zeer gemengden.

Eensdeels verblijdt het ons, dat de leugengeest is beschaamd gemaakt.

Maar anderdeels smart het, dat er zoo weinig rekening wordt gehouden met het recht in kerkelijken zin; bovenal smart het, dat de burgerlijke rechter met zulke quaesties wordt lastig gevallen.

Het is iets anders, als men aangevallen wordt, zijn goed recht te verdedigen, of — zelf aan te vallen, en daarmede den schijn op zich te laden, dat men zelf doet, wat men in anderen zoo scherp afkeurde.

In de kerkelijke bladen der Hervormden is er dan ook reeds smalend op gewezen, met herinnering aan de gebeurtenissen van 1886 en vervolg.

Ik eindig dit schrijven met de bede uit Psalm 14: Och, dat Israëls verlossing uit Zion kwame, dan zou zich Jacob verheugen, Israël zou verblijd zijn.

Hierin zijn de palen juist gezet, ook al is, zoolang het vonnis niet *in plena* bekend is, een nader oordeel nog niet wel mogelijk.

Hoofdzaak blijft, dat wij te handelen hebben naar tweeërlei regel:

1°. dat we den plicht om te breken met een kerkverband, dat de gemeente van God en zijn Woord afvoert, handhaven;

maar ook ten 2°. dat we elke breuke, die hierdoor *niet* gemotiveerd is, als scheurmakerij veroordeelen, en dus ook nooit in de hand werken of licht achten.

Dat zou zijn, deze broederen stijven in hun zonde.

Officieele Berichten.

Met verkorting uit het Kerkblad van 19 Februari.

Serooskerke, (W.) Febr. '97. De kerkeraad der Gereformeerde kerk te Serooskerke (Walcheren) bericht aan de zusterkerken, dat, met dank aan den Heere, bij acte van besluit van 21 en 29 Januari j.l., de ineensmelting der beide kerken A en B is tot stand gekomen; welk besluit door de Classis Middelburg, in haar vergadering van 9 Februari, met advies is goedgekeurd.

Namens den Kerkeraad der Gereform. kerk te Serooskerke,

S. de Jager, }
A. L. Ruijs, } *Predikanten.*

Meppel, 14 Febr. 1897. De Heere heeft groote dingen bij ons gedaan. Maandag, den 8sten Februari 1897, werd de ineensmelting alhier een voldongen feit, en heden kwam de gemeente het eerst in haar nieuw kerkgebouw samen. Des voormiddags trad de oudste dienaar des Woords, Ds. T. Noordewier, op. Naar aanleiding van Psalm 132: 7—10 werd een treffend woord ter in gebruikneming van het nieuwe kerkgebouw gesproken. Voorts hadden toespraken plaats tot den Weled. heer R. Kuipers, architect, naar wiens ontwerp het zoowel schoone als doelmatige gebouw verrees; den Weled. heer Brouwer, aannemer, die op zoo treffende wijze zich van zijne taak kweet; den Weled. heer Witzand, opzichter, die mede op lofwaardige wijze ons heeft gediend; en de gecommitteerden tot den bouw, den kerkeraad, waarbij ook aan Ds. Sijpkens, den eenig overgeblevene der dienaren, die vroeger deze gemeente hebben gediend, en de gemeente. Daarna sprak Ds. Sijpkens een opwekkend woord, en werd door ZEerw., na gebed en Psalmgezang, de zegen uitgesproken. — Des avonds werd de gemeente door den jongsten dienaar des Woords, Ds. P. D. de Groot, bij de beteekenis van het feit der ineensmelting bepaald. De vermaning des Apostels naar Rom. 15: 5—7 werd daartoe op schoone wijze ontvouwd. Ook hierbij werden toespraken tot de gemeente, den kerkeraad, en aan eene deputatie van de Classis Meppel, en Ds. Sijpkens gericht. — Ds. H. v. d. Veen sprak namens de Classis een hartelijk woord en eindigde deze samenkomst met dankgebed, waarna de gemeente den zegen des Heeren ontving. Wat de gemeente op dezen dag genoten heeft, is niet te beschrijven. De Heere was in ons midden, en zijn volk heeft zich in zijne daden verblijd. Bevestige Hij onder ons genadiglijk zijn werk.

Namens den Raad der Geref. kerk te Meppel,
J. J. Boorsma, *Scriba.*

Classis Dordrecht.

De Classis Dordrecht heeft in hare j.l. gehouden vergadering peremptoir geëxamineerd den candidaat G. Rentink, beroepen predikant te 's-Gravendeel, en hem met algemeene stemmen toegelaten tot den Dienst des Woords.

Namens de Classis Dordrecht,
H. G. de Jonge, *Scriba.*

Classe Harderwijk.

De Classe Harderwijk heeft in hare vergadering van den 10den Februari 1897 preaparatoir geëxamineerd en voor de Bediening des Woords in de Gereformeerde kerken in Nederland beroepbaar verklaard de Heer *E. H. Rullman* te Ermelo.

Namens de Classe voornoemd,
J. J. Steinhart, *h. t. Scriba.*

Classis Dordrecht.

De Classis Dordrecht heeft in hare j.l. gehouden vergadering met eenparige stemmen besloten, den heer J. de Jong van Alblasserdam

tijdelijk te schorsen als oefenaar in de Gereformeerde kerken. De Classis verzoekt, dat de vacante kerken hiervan goede nota nemen.

Namens de Classis Dordrecht,
H. G. DE JONGE, *Scriba.*

Acta der Gen. Synode.

Ondergeteekenden, die in de jongste Generale Synode zitting hadden in het Moderamen en benoemd werden tot bezorging der *Acta*, kunnen bij dezen mededeelen, dat de *Acta* de vorige week gereed gekomen zijn, en dat aan elke kerk een exemplaar daarvan gezonden is. Indien een kerkeraad er geen mocht hebben ontvangen, hij hebbe de goedheid zich te wenden tot de uitgevende Firma D. Donner te Leiden. Naar het door de Synode van Middelburg bepaalde zullen de kosten door de gezamenlijke kerken worden gedragen, en dies omgeslagen naar den maatstaf, daarvoor vastgesteld en in de *Acta* zelve te vinden. Mededeelingen van het bedrag voor de gezamenlijke kerken van elke Provincie zal geschieden door den derden ondergeteekende.

W. J. DE HAAS,
H. HOEKSTRA.
JS. VAN DER LINDEN.
B. VAN SCHELVEN.

5 Februari 1897.

Buitenland.

Engeland. Eene lezing over Cromwell.

Het is ons eene oorzaak van vreugde, dat in Engeland de aandacht door een man als Dr. Horton gevestigd is op den persoon van Olivier Cromwell. Deze heeft een lezing gehouden over den man, wiens invloed eenmaal zoo groot was in Engeland en daarin verklaard, dat zij, die getracht hebben eene levensbeschrijving van Cromwell te geven, mannen geweest zijn, die niet in staat waren zijn godsdienstig temperament te verstaan. Cariyle kon niet gezegd worden te sympathiseeren met het standpunt dat Cromwell in de religie innam, en wel bewondert hij Engeland's protector, doch juist in dingen die minder bewonderenswaardig zijn.

De beste, korte levensbeschrijving die van Cromwell gegeven is, noemt Dr. Horton die van Frederic Harrison, een positivist, die, niettegenstaande zijn historischen zin, toch niet in staat was het leven en het werken van Cromwell te begrijpen. Dr. Horton zette voor zijn gehoor uiteen, opdat de persoon van de heldenfiguur van Cromwell beter zou worden begrepen: 1° welke de taak geweest is, die hij had te volbrengen, voordat de burgeroorlog van 1642 uitbrak; 2° dat de persoon van Cromwell berekend was voor zijne taak; 3° welke wegen hij bewandelde om zijn doel te bereiken, en 4° welke algemeene vooroordeelen er bestaan, die de waardeering van Cromwell onmogelijk maken.

Dr. Horton betoogde, dat het noodzakelijk was, dat de toekomst van Engeland in het midden der 17de eeuw absoluut eischte dat de troon van Engeland tot in het stof vernederd werd, en dat men den koning beroofde van zijn prerogatieven. Ook moest de kerk in die dagen vernederd worden, om haar te leeren, dat zij niet door kracht en geweld, maar door de prediking van de waarheid heerschen moet. Het was moeilijk die taak te volbrengen, maar toch heeft Cromwell haar volbracht. Wanneer hij niet was opgetreden, had men in Engeland toestanden gekregen, gelijk men die tegenwoordig nog in Rusland heeft. God verwekte in Cromwell een man, die opgewassen was tegen den overmachtigen Stuarts.

Voorts toonde Dr. Horton aan, hoe Cromwell zijn militaire opleiding verkreeg door den Bijbel en op zijne knieën. Hij vroeg niet naar de afkomst van hen die hem in den strijd volgden, maar alleen of zij godvreezende lieden waren, die den oorlog in den naam des Heeren wilden voeren.

Ook betoogde de spreker, dat er voornamelijk drie beschuldigingen tegen Cromwell worden ingebracht. Ten eerste zou hij den koning op het schavot hebben gebracht; ten tweede zou hij oorzaak zijn geweest van vreeselijke bloedstorting in Ierland, en ten derde zou hij een tyrannieke macht hebben uitgeoefend en het Parlement behandeld hebben gelijk eenmaal de Stuarts hadden gedaan.

Het is te hopen, dat deze voorlezing, voor een talrijk publiek te Londen gehouden, den weg moge banen tot meerdere waardeering van de groote persoonlijkheid van Engeland's protector.

Duitschland. Melanchton.

In Duitschland vierden de Lutherschen allerwege den vierhonderdjarigen geboortedag van Philippus Melanchthon. Aan geschriften, die de beteekenis van den man, die Luther in het werk der reformatie zoo krachtig ter zijde stond, aantoonen, ontbreekt het niet. Men beschrijft Melanchthon als den zwakkere, die, als de klimop den eik, Luther, niet missen kon. Luther kleefde, ofschoon zijn karakter zooveel van het zijne verschilde, Melanchthon aan met innige liefde. De ergste misslagen van Melanchthon beschouwde hij steeds als zwakheden, en altijd heeft Luther er zich zeer in verheugd, wanneer zijn vriend zijne zwakheid door een geloofsdaad weder herstelde.

Men doet echter verkeerd, wanneer men het karakter van Melanchthon beschouwt als een pendant van Luther. Maar er is geen pendant van Luther te vinden, althans niet in Duitschland. Het optreden van Luther was profetisch; evenwel had hij een groot aantal medearbeiders, waaronder zeker Melanchthon de grootste was. Deze laatste had niet hetzelfde weerstandsvermogen als waarover Luther beschikte, toen hij de wilde geestdrijverij wederstond, die te Wittenberg was losgebroken. Melanchthon had zich bijna door de valsche mystiek van een Thomas Münzer laten medesleepen, maar Luther wist de koe bij de horens te vatten en de schadelijke werking van de geestdrijvers te neutraliseeren. Toen Melanchthon op den rijksdag te Augsburg zonder Luther pal moest staan, kon hij niet doorzien, dat zijne tegenstanders van een anderen geest waren als hij, zoodat hij eene vereeniging met hen nog voor mogelijk hield, ja bereid was tot zulke concessiën, dat hem ten slotte geld als prijs voor zijn algeheelen overgang tot Rome aangeboden werd.

Maar dit nam niet weg, dat Luther Melanchthon hield voor een schier onmisbaar werktuig des Heeren; en toen hij hem te Weimar zag liggen in de armen des doods, met gebroken oogen en vervallen gelaat, riep hij in toorn ontstoken uit: »God beware! Hoe heeft nu de duivel dit werktuig geschonden"; en op het gebed van den reformator herstelde de stervende.

Wat Luther dan in zijn vriend waardeerde? Hij schreef eenmaal: »Ik ben er voor geboren, om met benden en duivels krijg te voeren en in het veld te liggen; daarom zijn mijne boeken zoo stormachtig en krijgslustig. Ik moet de stronken en stammen uitroeien, en ik ben de man, die baan moet breken. Maar Magister Philippus rijdt recht en stil voort, bouwt en plant, saait en begiet met lust, naardat God hem rijke gaven gegeven heeft.

Wat uit Luther's woord stroomde als uit den mond van een profeet, wist Melanchthon te systematiseeren en in zoodanigen vorm te gieten, dat het er bij het Duitsche volk inging.

Jammer — maar doch dit wordt in de jongste geschriften en artikelen over Melanchthon niet vermeld — dat Luther een tijd gehad heeft, waarin hij voor den geest van Melanchton uit den weg ging. In de eerste uitgave van de Augburgsche confessie wordt de waarheid, dat de Heere God bij het werk der zaligheid de eerste en de laatste is, gehandhaafd. In de tweede editie wordt het synergisme, de medewerking der menschen bij de Goddelijke genadewerking, uitgesproken.

Luther heeft dit laten passeeren. Doch op het laatst van zijn leven heeft hij daarover zijn leedwezen te kennen gegeven, en er bij gevoegd, dat hij wenschte, dat de Augustana na zijn dood weer zou worden gewijzigd. Bij zijn leven durfde hij die wijziging niet aan, omdat hij vreesde voor de ergernis.

WINCKEL.

Voor Kinderen.

TOCH NAAR ZEE.

V.

Een half jaar was weder voorbijgegaan, toen op zekeren morgen een man, wiens kleeding hem als scheepskapitein deed kennen, de herberg van Smith binnentrad, en vroeg deren te spreken. De kastelein verscheen, en met een uitroep van verbazing staarde hij den binnengekomene aan. 't Was zijn oude kapitein, onder wien hij gevaren had.

»Je kent me dus nog" sprak de zeeman, zich nederzettend. »Nu, 't schijnt je naar den vleesche gegaan te zijn, man, je zit hier in goeden doen."

»Dat zou ik denken," antwoordde Smith, niet weinig gevleid door deze opmerking, »'t wil hier wezen kapitein."

»Ik heb ten minste al veel van je gehoord, maar ik wou me zelf eens overtuigen. 't Is al zooveel jaren geleden, dat je op mijn schip waart. En als iedereen wist, dat hij het zoo goed zou krijgen als jij, bleef er stellig geeneen matroos."

»Waarom passen ze niet beter op hun zaken" zei Smith, met al de hoovaardigheid van een man, die meent dat het zijn eigen kracht is die hem groot maakt.

»Zeg liever op hun zakken", hernam de schipper," maar dat is tot daaraan toe. Ik kom je iets vragen: je hebt een zoon niet waar?"

»Ja, kapitein."

»'t Moet een flinke jongen wezen; is dat zoo?"

»Hij is ten minste flink uit de kluiten gegroeid, en weet zijn weetje wel. Al de zeelui hielden van hem, toen hij hier was."

»Is hij hier dan niet meer? Waar heb je hem gelaten?"

»Wel, kapitein, om u de waarheid te zeggen, zag ik hem liever geen zeeman worden; ik zit er niet kwaad bij en hij kan mij mettertijd opvolgen. En op zee, nu ja, 't kan meeloopen, maar hij heeft hier zijn bestaan voor 't nemen. 'k Heb hem maar bij een tuinman besteed."

»En hoe denkt hij daar zelf over?"

»Ja, ziet u, de jongen is tegen zichzelf. Hij wil toch met alle geweld naar zee, maar ik zou wel een dwaas zijn, als ik hem dat niet belette."

»In geenen deele" sprak de kapitein, die een zeeman was in hart en nieren. »Wat heb je een landrot van den jongen te maken, als hij er geen lust in heeft. Dat geeft toch niets; zoodra hij kan, glipt hij er toch tusschen uit. En als iemand lust heeft, dat zie je aan mij zelf, kan hij op zee ook wel vooruitkomen. Wat je winkel betreft, ten eerste ben je zelf nog ver van oud en bovendien, daar zijn koopers genoeg voor als je er af wilt."

»Alles goed en wel, kapitein, maar als hij nu van de zee eens gauw zijn bekomst heeft"?

»Hoor eens Smith", sprak de ander, »ik wil je wat voorstellen. Als je jongen bepaald lust heeft, en anders niet, geef hem dan aan mij om voor hem te zorgen, dat er wat van hem groeit. Hij komt op mijn schip en ik geef je mijn woord, dat ik voor hem doen zal wat ik kan. Als 't goed gaat, zie je hem nog eens als kapitein terug. Je weet, ik ben een man van mijn woord."

Dat wist Smith, en ook dat hij zijn jongen, als die op zee moest, aan geen beteren dan aan zijn vroegeren kapitein kon toevertrouwen. Toch aarzelde hij nog, en beloofde eindelijk met zijn vrouw er over te zullen spreken. Den volgenden dag zou de zaak beslist worden.

Zooals gij begrijpen kunt viel de beslissing den ouders niet gemakkelijk. Wel hadden ook zij bespeurd dat het timmeren bij hun zoon niet veel gaf, wijl zijn hart meer op zee dan op het land was, maar aan den anderen kant wilden ze hem toch graag als welvarend kastelein eenmaal in den winkel zien staan. Evenwel 't vooruitzicht dat Walter nog wel eens kapitein kon worden — en waarom niet? — was ook heel verlokkend, en had vooral op vader groot vermogen. Hij bedacht nu, dat hij zelf wel lang leven kon, en na hem nog wel zijn vrouw, en dan was er immers ook nog zijn dochter, die desnoods de zaak kon waarnemen, en er een best bestaan in zou hebben. Kortom, na lang beraad kwam men er toe te besluiten, dat Walter althans één reis doen zou. Dit besluit werd den volgenden dag den kapitein meegedeeld, die zei: »Dat is heel verstandig. Over een maand wacht ik hem. Aan één reis is hij in elk geval niet bedorven."

Toen alsoo de kogel echter eenmaal door de kerk was, kreeg vader Smith spijt. Maar terugtrekken kon hij nu niet. Hij had echter ook geen lust zelf het groote nieuws aan Walter te vertellen, maar gaf in een kort briefje aan grootmoeder er bericht van, met verzoek het aan zijn zoon mee te deelen.

Met een schreeuw van blijdschap, die door heel het huisje weerklonk, ontving Walter de heuglijke tijding uit grootmoeders mond. Hij danste de kamer rond, op 't gevaar af de kopjes van het kabinet te werpen en tot grooten schrik van den grijzen kater, die aan zulke woeste zeden niet gewend, op de vlucht sloeg. »Hoezee! Ik ga varen! Naar zee!" riep Walter telkens weer uit alle macht. Grootmoeder liet hem wijselijk stil begaan. Doch toen hij wat tot kalmte was gekomen, sprak zij:

»Wel, mijn lieve jongen, 't doet me recht genoegen, dat ge zoo in uw schik zijt over hetgeen u wacht. God geve dat het ook wezenlijk tot uw heil moge wezen. Bedenk evenwel, dat, hoe prettig het zeevaren u ook toeschijnt, ge toch niet enkel voor uw genoegen op 't schip komt. Zal er onder Gods zegen iets goeds van u groeien, dan moet ge werken, zoo goed als hier.

»O dat wil ik ook wel grootmoe," sprak Walter, »als ik maar geen glaasjes behoef te spoelen, of rozen op te binden. He, zoo op het schip hier en daar te loopen en in den mast te klimmen, dat moet heerlijk wezen.

»Weet je dat wel zoo goed?"

»O, zeker, ik ben al zoo dikwijls in de haven p een schip geweest."

»Ja beste jongen, voor je pleizier. Dat is nog wat anders dan om er werk te doen. Denk maar eens aan dien jongen, waar ik je van verteld heb, die koetsier werd om het gemak en niet om het vak. Hij vond het rijden heel prettig, maar toen het erg koud werd en hard sneeuwde kreeg hij er genoeg van. Weet je nog wat hij werd?"

»O, ja, grootmoeder, koksjongen. Maar zoo zal ik zeker niet doen. Ik ben voor wind en sneeuw niet bang."

Grootmoeder zei maar niets meer. Op 't oogenblik was Walter zóó vervuld met het goede nieuwa, dat bij voor niets anders ooren had. Ze liet hem dus maar voortredeneeren en jubelen en springen tot bedtijd toe. Toen die gekomen was gingen beiden ter rust. Doch Walter sliep dien nacht niet veel, en werd telkens wakker, louter uit pleizier. Nu, dat was te begrijpen.

HOOGENBIRK.

INGEZONDEN STUKKEN.

(Buiten verantwoordelijkheid van de Redactie.)

Geachte Redacteur!

Het is naar aanleiding van de onderteekening van het ingezonden stuk: »Onze catechisatie", dat ik u een weinig plaatsruimte verzoek.

De onderteekening was: W. (Fr.) v. d. P. en werd in de environs mijner woonplaats natuurlijk ingevuld: Wirdum (Friesland) van der Ploeg. Aldus werd ik dupe van de zucht, om zich achter het schild der anonimiteit te verbergen. Voor mij niet erg prettig! Waarom plaatst men niet voluit zijn naam, wanneer men iets in de bladen schrijft? Hoeveel misverstand heeft het teekenen met een enkele letter niet reeds veroorzaakt! Wanneer men in 't bijzonder of in 't algemeen in de bladen beschuldigingen uitspreekt, laat men dan ook de ridderlijkheid hebben, om met open vizier te strijden.

Het kan niet anders, of ieder, die weet dat de Ger. kerk alhier voor eenige weken een candidaat als herder en leeraar ontving, moet bij het lezen van bovengenoemd stuk denken aan Wirdum. Al de verwanten, vrienden en kennissen van onzen leeraar zien in het episteltje een ageeren tegen hem door ondergeteekende. Dit nu spijt mij te meer, daar Zijneerwaarde, uitstekend catechetisch onderwijs geeft, hetwelk o. a. blijkt uit het steeds toenemend aantal catechisanten. Met dit schrijven hoop ik dan ook, M. de R., den indruk te geven:

1°. dat het stuk: »Onze catechisatie" in geen geval kan slaan op Wirdum (Friesland);

2°. dat ondergeteekende evenmin de auteur is van bedoeld stuk.

Tevens verzoek ik dringend aan den schrijver, dat hij zich niet verschuile, maar dat hij zich openbare, opdat een ieder wete wie hij is, en opdat aldus alle misverstand worde uit den weg geruimd.

Hiermede zal hij tevens aan alle andere gemeenten met de initialen W. (Fr.) een dienst bewijzen.

U dankende voor de opname, ben ik uw bestendige lezer

P. V. D. PLOEG,
Hoofd der Chr. school.

Wirdum (Friesland).

[Deze mededeeling is juist. Het stuk was *niet* van den heer v. d. Ploeg. RED.]

Gereformeerde Gezindheid.

Gereformeerde Kerken

BEROEPEN: Amersfoort A, M. Schuurman, te Alphen a/d Rijn. — Reeuwijk c. a., H. Thomas, cand. a/d V. U. te Hoogeveen. — Geldermalsen, Joh. S. Langen, te Oldebroek. — Capelle a/d IJsel, W. Hoogland, cand. a/d V. U. te Amsterdam. — Zaandam A, L. van der Valk, te Scheveningen A. — Veere, T. Bouma, te Doorn. — Velp, J. W. A. Notten, te Haarlem.

AANGENOMEN: Twijsel, G. J. Weijenberg, emer. pred. te Nijkerk a/d Veluwe.

BEDANKT: Koudekerke (Zeel.), J. Hania, te Oosterbierum.

Nederlandsche Hervormde Kerk.

BEROEPEN: Den Burg op Texel (toez.) S. Monsma, te Well. — Engelen en Empel, W. van Deursen, te Schagerbrug c. a. — Oudendijk c. a., G. Nijhoff, cand. te Farmsum. — Voorthuizen, D. van Popta, te Barneveld c. a. — Sleeuwijk, H. Visch, te Dalem en Vuren. — Zuilichem en Nieuwaal, J. C. S. Locher, te Birdaard. — Niezijl, W. H. van Heuven, te Nickerk. — Wijk aan Zee, J. A. Gerth van Wijk, te Bennebroek. — Alkmaar, F. J. Los, te Bruchem. — Rhenen, J. Ph. Hattink, te Muiden. — Beekbergen, D. Cladder, te Schoonrewoerd. — Hennaard en Ijtens, W. van der Bijtel, te Makkum en Kornwerd. — Vriescheloo (toez.), J. A. Broekers, te Molkwerum. — Eerbeek, G. van der Giessen, te Leusden. — Hall, P. de Haas, te den Hoek (bij Ter-Neuzen). — Willemsoord, A. Troelstra, cand.

AANGENOMEN: Rotterdam, C. B. Oorthuijs, te Katwijk aan Zee. — Fijnaart, J. Zweedijk te Noordeloos.

BEDANKT: Westerbork, G. Nijhoff, cand. te Farmsum. — Overschie, W. van Sloten, te Rouveen (gem. Staphorst). — Sloten, A. Troelstra, cand. — Rozenburg c. a., M. A. van Rhijn, te Wateringen. — Hasselt, J. van Heiningen, te Huizen (t Gooi). — Velzen, L. J. Blanson Henkemans, te Wolvega. — Vrouwepolder (cl. Middelburg), H. G. Rozenboom, te Eekerzee (cl Zierikzee). — Zeerijp, J. Broekers, te Molkwerum.

Advertentien.

L. G. WEISZ & Co.,
Commissionairs in Effecten,
Prinsengracht bij de Prinsenstraat,
No. 157,
AMSTERDAM.

Abonneert U op:
„HOLLAND's KERKBLAD"
dat zich, onder redactie van Ds. J. C. SIKKEL en Ds. W. F. A. WINCKEL, steeds in toenemende belangstelling mag verheugen.
Om het uitgebreid aantal lezers bijzonder geschikt voor advertentien.
Prijs per 3 maanden f 0.65, per jaar bij vooruitbetaling f 2.50.
Te ontbieden bij alle solide boekhandelaren en bij den uitgever
D. J. VAN DER LEE, Voorburg.

Door Huwelijk
biedt zich aan, tegen Mei of later, eene besch. eenv. Juffrouw, als **HUISHOUDSTER**. Goede getuigen staan ten dienste en van Geref. belijdenis. Brieven, lett. H., aan den boekhandelaar H. J. KOEBRUGGE, te *Winterwijk*.

Bij **J. H. DUNK**, te **Rotterdam**, **verscheen:**
TWEETAL PREDIKATIËN.
Des menschen leven en des Heeren goedertierenheid. (Ps. 103 : 15—18). — *Het einde des rechtvaardigen en des goddeloozen.* (1 Petrus 4 : 18), gehouden te *Monster*, op den eersten rustdag na het overlijden van Ds. G. KRAMER,
DOOR
P. A. E. SILLEVIS SMITT,
Predikant te Rotterdam.
40 bladzijden **30 cent. Tweede** druk.
Voor een liefdadig doel.

Alsmede **GEDENKZUIL** ter gedachtenis aan hetgeen God gedaan heeft voor en in de kerk des Heeren van **Rotterdam**, 1887—1897, 28 bladz. **15 cent.** Toespr. van Ds. LION CACHET, v. VEELO, VEDER en SILLEVIS SMITT. Beide alom te ontbieden.

Uitgave van de Vereeniging ter bevordering van Christelijke Lectuur.
Dr. D. P. ROSSOUW,
MEDEËRFGENAMEN VAN CHRISTUS.
Geschiedenis van de vervolgingen der Christelijke kerk.
3e stuk. Prijs f 2.70.
Prijs van het complete werk f 6.— ingenaaid; in fraaien stempelband f 7.50.
DE UITGEVER:
BOEKHANDEL,
Amsterdam. voorheen HÖVEKER & WORMSER.

Bij GEBRs. HUGE, te *Rotterdam*, zal, bij genoegzame deelneming, verschijnen:
DE BRIEF
van den H. Apostel Paulus aan die van Ephese verklaard en toegepast.
DOOR
PETRUS DINANT,
in zijn eerw. leven predikant bij het Doopsgezind Gemeente te Rotterdam.
Compleet in 3 deelen f 12.50.
Prospectus en proefblad op aanvrage te bekomen.
De uitgevers garandeeren de inteekenaars, dat dit werk door hen binnen de eerstvolgende 10 jaren niet in prijs zal verminderd worden.

Theologische School
der Gereformeerde Kerken in Nederland.

In de maand Januari ontvingen we de volgende **Collecten:** Van de Gemeenten Voorburg f 12.80½, Nederhorst den Berg f 1.69, Velp A f 17.40, Naarden f 1.65, Bolsward A f 6.79, Bolsward B f 3.90, Makkum f 5.38½, Oosterend f 6. Wommels f 6.35½, Cubaard f 3.50, Wons f 5, Schraard f 4, Schettens f 3.98½, Exmorra f 0.82, Pingjum f 0.84, Gaast c.a. f 2.90, Piaam c.a. f 2.25, Andijk f 15, Opperdoes f 7.47, Monnikendam f 5.14½, Maassluis B f 34.80, Gouda A f 15.15, Antwerpen f 3.

Halve Collecten: Amsterdam B f 207.56½, Middelburg A f 10.72, Middelburg B f 7.55, Middelburg C f 12.97, Vlissingen A f 11.44, Vlissingen B f 8.78½, Serooskerke A f 4.47½, Serooskerke B f 5.40, Vrouwepolder f 2.50, Oostkapelle f 2.43½, Koudekerke f 9.07, Meliskerke 2.59½, Veere f 4.41½, Domburg f 1.72½, Grijpskerke f 6.17, Arnemuiden f 0.07½, St. Laurens f 1.20, O. en W. Souburg f 8.19½, Middelburg A f 7.02½, Middelburg B f 5.70, Middelburg C f 14.15, Vlissingen A f 8.00, Vlissingen B f 8.53½, Serooskerke A f 4.40, Gapingen f 1.17½, Vrouwepolder f 1.75, Oostkapelle f 2.11½, Koudekerke f 7.03, Meliskerke f 2.27, Veere f 2.75, Domburg f 2.18, Grijpskerke f 7.61½, Arnemuiden f 1.51, St. Laurens f 2.23½, O. en W. Souburg f 5.77½, Haastrecht f 2.50.

6 Dec. Coll.: Amstelveen f 11.21, Velp B f 12.50, Steenwijk A f 5, Baambrugge f 10.45, Drachten f 11.50, Sas van Gent f 6.43½, Enkhuizen f 32.13, Medemblik f 4.76½, Marrum f 7.37, Bunschoten A f 39.04, Nieuwendijk bij Alkmerk f 15.54, Katwijk a. d. Rijn f 16, f 64.90½, Bedum A f 27.06.

Giften: Door Dr. Hania te Oosterbierum uit busjes 1—2½ Centsvereeniging f 7.50; van G. K. Hz. te Zwartsluis f 2; van S. en J. te Sas van Gent f 20.

Voor de Uitbreiding: Groningen B f 32.21; Bedum B f 6.

J. NEDERHOED,
Penningmeester.

Middelstum, 15 Febr. 1897.

Bij **W. VAN OOSTEN**, te **Maasland**, verscheen de **4de druk:**
HANDLEIDING
bij het onderzoek der Bijbelsche Geschiedenis,
DOOR
J. LOCK.
Prijs. . . . . 25 Cent.
Na ontvangst van het bedrag wordt 1 Ex. **franco** toegezonden.

Vrije Universiteit.

In dank ontvangen:
Voor de Vereeniging:
Aan Contributiën:

Door het Loc.-Comité te Rotterdam (2e storting) f 402.25; door den heer A. W. de Leeuw Jr. te Schoonrewoerd f 15.50; door den heer P. Pauw te Buiksloot f 15.50; door den heer J. van der Waals te Nijkerk a/d V. f 344; door den heer H. G. Rierink, uit Reeuwijk f 36.50; uit Sluipwijk f 6; samen f 42.50; door den heer D. Veerman te Boskoop f 10; door Ds. J. C. van Schelven te Dieren f 96; door den heer P. A. Zwart te Nijkerk (Fr.) f 6.50; door Ds. F. Drost te Vlaardingen f 123.80; van de Meisjesvereen. »Eben-haëzer" (3e en 4e storting) f 100, samen f 223.80; door den heer H. Bijkerk Rz. te Steenwijk f 30; door Ds. B. B. van den Hoorn te Domburg f 8; door den heer C. van Essen Mz. te Brandwijk f 47.75; door den heer J. Dingemanse te Gapinge f 5; door den heer J. W. Koning te Leiderdorp (afr.) f 4; door den heer A. B. H. Funcke te de Lemmer (1895) f 9, (1896) f 68; door den heer J. Caesar te Delfshaven f 72.75; per post ontvangen f 95.20; van den heer van V. te A. f 2.50.

Aan Collecten: (voor de Theologische faculteit).

Van de Geref. kerk te Augustinusga c. a. f 1.63; van idem te Buitenpost f 7.50; van idem te Burum f 6.50; van idem te Eestrum f 0.41; van idem te Gerkesklooster f 5.06; van idem te Kollum A f 3.41; van idem te Kollum B f 6; van idem te Kooten f 0.55; van idem te Oostermeer f 0.70; van idem te Twijzel f 1.19; van idem te Veenwoudsterwal f 1.54; van idem te Westergeest f 3.28; van idem te Terneuzen f 18.81; van idem te Leeuwarden B f 19.22; van idem te Zuilichem f 1.30; van idem te Aalst f 8.68; van idem te Geldermalsen f 2.20; van idem te Gameren f 5.74½; van idem te Well f 4.10; van idem te Bedum B f 5.25; van idem te Surhuisterveen (halve coll.) f 2.60; van idem te Oudega f 1.15; van idem te Ureterp f 1.35; van idem te Opeinde-Nijega f 1.90½; van idem te Boornbergum f 1.45; van idem te Drachten f 4.22; van idem te Delfshaven f 16.07½; van idem te Bozum f 5.88; van idem te Hijum f 3.47; van idem te St. Jacobi Parochie f 2; van idem te Bercum f 2.07; van idem te Anjum f 15.30; van idem te Blija f 6.69; van idem te Schiermonnikoog f 0.76½; van idem te Dokkum A f 8.87; van idem te Dokkum B f 28.04; van idem te Wanswerd f 23.50; van idem te Rinsumageest f 10.58; van idem te Ferwerd f 9.05; van idem te Hollum f 2.50; van idem te Murmerwoude f 4; van idem te O. Nijkerk f 5; van idem te Nijawier f 4.33; van idem te Holwerd f 6.38; van idem te Nes en Wierum f 4.75; van idem te Reitsum f 12; van idem te Ee f 8.85; van idem te Akkerwoude f 1.65; van idem te Houtum f 3.11; van idem te Lioessens f 6.33½; van idem te Paesens f 14.31; van idem te Diemen f 8.45; van idem te Raard f 3.70; van idem te Engwierum f 4.25; van idem te Leiden A f 25.43, nagift f 0.50, samen f 25.93; (halve collecten): van idem te Sassenheim f 9.76½; van idem te Rijnsburg f 10.20; van idem te Katwijk aan den Rijn f 7; van idem te Boskoop A f 1.75; van idem te Boskoop B f 7.29; van idem te Leiderdorp f 16.08.

Aan Schenkingen:

Door Ds. H. Hoekstra te Schiedam, van W. en M. te Lienden f 5; door 't Locaal Comité te Rotterdam: gecollecteerd f 2, f 5.75, f 1, f 1 en f 10, samen f 19.75; uit Wieringen f 2.47; door den heer C. van Essen Mz. te Brandwijk, uit Molenaarsgraaf f 1, van N. N. f 1.25, samen f 2.25; door den heer C. Steenhof, van de Ger. Jongel.-vereen. te Driebergen f 3.63; door den heer T. van Dijken te Den Boer f 2; door den heer L. de Vries Hz. te Groningen, van N. N. f 10; door Ds. H. van Dijk te Gaast, van M. B. f 1; door Ds. H. W. van Loon, van eene zuster f 70; door den heer W. Hovy, van G. P. f 5.

Voor de Medische Faculteit:

Door Ds. J. H. M. G. Wolf te Maasland van de Meisjesvereeniging (herplaatst) f 2.50; door Ds. F. Drost te Vlaardingen, van N. N. f 1; door Mej. Gez. v. d. Pauwett te Maassluis f 2.60; door den heer Ms. Luijendijk te Maasluis van de Zondagsschoolvereeniging »Obadja" f 5; door het Locaal Comité te Rotterdam f 3; van Mej. Mojet te Delft f 5; gevonden in de collecte te Delfshaven f 1.

Voor het Studiefonds:

Door Mej. Gez. v. d. Pauwett te Maassluis f 15.86; door Ds. P. N. Kruyswijk te Kollum, van N. N. f 5; van Mejuffrouw Mojet te Delft f 15.

S. J. SEEFAT,
Penningmeester.

Hilversum.

P. VAN EIJK.

Firma JOHANNES KRAMER & Co.,
DAM 15—17, AMSTERDAM.

Koopen en verkoopen **EFFECTEN, diverse LOTEN** en vreemde **COUPONS.** Wisselen Gouden, Zilveren **MUNTEN** en vreemde Banknoten. Sluiten **PROLONGATIËN** en **BELEENINGEN.** Nemen gelden à **DEPOSITO** ⅛ pCt. onder de prolongatiekoers. Bedragen tot en met Duizend Gulden worden op vertoon terugbetaald.

Uitgave van den BOEKHANDEL, voorheen Höveker & Wormser
Dagen van Goede Boodschap
DOOR
Dr. A. KUYPER.
Deel I. In den Kerstnacht.
„ II. Oud- en Nieuwjaar.
Deel III. De Paaschmorgen.
„ IV. Op den Pinksterdag.
4 deelen ingenaaid f 3.60; in 4 fraaie stempelbanden f 5.60; elk deel afzonderlijk ingenaaid f 1.20; gebonden f 1.75.

ELECTRISCHE DRUKKERIJ, voorheen J. J. ARND & ZONEN.